

Ширган В. В.
аспірант,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ЕКСТРЕНА (ПЕРША) ДОПОМОГА НАСЕЛЕННЮ, ЯКЕ ПОСТРАЖДАЛО ВІД ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА

За даними різних міжнародних організацій кількість жінок у світі, які зазнають гендерно зумовленого насильства хоча б раз у житті варіюється від 10 до 50%. В умовах воєнного стану, внутрішніх переселень та за кордон, соціально-економічної нестабільності тощо кількість звернень до екстрених служб з приводу домашнього насильства зростає в рази. ГЗН є порушенням фундаментальних прав, таких як життя, здоров'я, безпека та гідність особи. Швидке реагування екстрених служб у перші хвилини після нападу допомагає зберегти здоров'я, життя та гарантує можливість збереження доказів.

Україна імплементувала Стамбульську конвенцію Ради Європи (2011) та низку європейських директив щодо боротьби з домашнім насильством, тож питання оперативної допомоги не лише медичне, а й правове зобов'язання перед міжнародними партнерами [1].

Найбільш поширеним видом гендерного насильства є домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Домашнє насильство проявляється у таких формах:

- економічне насильство – форма насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися

ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру;

- психологічне насильство – форма насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи;

- сексуальне насильство – форма насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності;

- фізичне насильство – форма насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру [3].

При першій допомозі населенню, яке постраждало від гендерно зумовленого насильства, можна назвати такі заходи: негайний відрив постраждалого від кривдника (евакуація у безпечне місце); оцінка ризику повноти та характеру загрози; оцінка стану: кровотечі, переломи, травми голови, внутрішні пошкодження; надавання першої долікарської допомоги: зупинка кровотечі, іммобілізація, ШВЛ, протишокові заходи; психологічна підтримка (створення атмосфери довіри та безпеки: чітке

представлення себе, ввічливе ставлення, пояснення подальших дій) тощо. Аргумент: кожен із цих етапів побудований на міжнародних стандартах (ВООЗ, ЮНІСЕФ, Стамбульська конвенція) і захищає життя, здоров'я та права постраждалих [4].

У контексті досліджуваної теми важливим є висвітлення ролі Системи 112 у цій сфері. Система 112 – єдиний європейський номер екстрених служб. Вона забезпечує інтегроване реагування поліції, невідкладної допомоги та рятувальників. Застосування Системи 112 при ГЗН у різних країнах має свої особливості:

- у Франції під час дзвінка на 112 оператор ідентифікує ГЗН, виклик автоматично пріоритезується та перенаправляється до поліції. Крім того, створений у 2017 році «Протокол NoUSSIN» повинен забезпечити, щоб оператори 112 задавали три ключові запитання, виявляючи домашнє насильство та оперативно викликали спеціалізовані групи поліції та соціальних працівників.

- в Іспанії діє подвійна система: є «016» спеціалізована гаряча лінія проти ГЗН, але при справжній загрозі населення може дзвонити на 112. Оператори 112 активують «Мережу 112+016» залучають соціальні служби та поліцію з кваліфікованими кадрами з гендерної чутливості.

- у Швеції після ідентифікації ГЗН оператор 112 автоматично піднімає код «Domestic Violence», що активує мобільні групи з досвідченими поліцейськими та психологами. У 2018 році там запровадили SMS-версію 112 для жертв, які не можуть говорити.

- в Ірландії Система 112/999 інтегрована з додатком «Safe Call», який дозволяє жертві надіслати попередньо записане повідомлення та точні GPS-координати без голосового виклику. Оператори одразу бачать повідомлення як «Domestic Abuse Alert» і координують одночасну відправку поліції та «швидкої» [5].

Наведені приклади демонструють, що поєднання універсального єдиного номера зі спеціалізованими протоколами та технологіями (SMS, додатки) значно скорочує час реагування та підвищує безпеку постраждалих.

Серед переваг застосування Системи 112 при ГЗН можна назвати: зручність

(громадяни не мусять пам'ятати кілька номерів: 112 доступний на будь-якому телефоні, кнопковому чи смартфоні); швидка координація (одноразовий дзвінок активує відразу всі необхідні служби: поліцію, медиків, рятувальників, соціальні служби); захист анонімності (у багатьох країнах 112-оператори дотримуються протоколів конфіденційності, жертва може повідомити про себе мінімум інформації, достатньо координат); крос-платформеність (інтеграція з мобільними додатками, SMS і голосовими каналами дає змогу зателефонувати у тих випадках, коли жертва не може говорити); єдиний, стандартизований канал для мультидисциплінарного реагування, що є надзвичайно важливим у ситуаціях ГЗН, де кожна хвилина на вагу життя та безпеки.

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11.05.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

2. Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

3. Організація та надання медичних послуг у випадку гендерного насильства. Посібник для медичних працівників / Банніков В.І., Велигодський С.В. – БФ «Здоров'я жінки і планування сім'ї», Київ, 2021. URL: <https://surl.li/incgqg>

4. Як надати першу допомогу особам, які пережили гендерне насильство. URL: <https://help.unhcr.org/italy/wp-content/uploads/sites/85/2022/04/Italy-GBV-Pocket-Guide-UKR.pdf>

5. 2024 Report on the implementation of the EU emergency number 112. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2024-report-implementation-eu-emergency-number-112>